

Güncel Depremlerden Etkilenen Kilis İli Tarihi ve Kültürel Yapılarının İncelenmesi

Investigation of The Historical and Cultural Buildings of Kilis Province

Affected by The Current Earthquakes

Hadaan Pehlivan

Dr. Öğr. Üyesi; Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, İnşaat Mühendisliği Bölümü,
Kilis/Türkiye.

* Corresponding author: hadaantaban@kilis.edu.tr

Geliş Tarihi / Received: 01.11.2024
Kabul Tarihi / Accepted: 06.12.2024

Araştırma Makalesi/Research Article
DOI: 10.5281/zenodo.14568750

ÖZET

Deprem araştırmaları tarihsel verilerine göre Kahramanmaraş ve çevresindeki illerin son derece yıkıcı depremlere maruz kaldığı bilinmektedir. 6 Şubat 2023 tarihli depremler Doğu Anadolu Fayının "Kahramanmaraş Üçlü Eklemi" olarak adlandırılan, tektonik olarak kritik üç levhanın birleşim bölgesinde oluşmuştur. Son yaşanan güncel depremler, tarihi yapılarda güçlendirme projelerinin, tarihi mirasın korunması açısından restorasyondan daha önemli olduğunu göstermektedir. İnsanlık tarihinin ortak mirası olan bu eserlerin güçlendirme ve restorasyon projelerinin aslına uygun aynı zamanda sağlam olması oldukça önemlidir. Bu çalışmada Kahramanmaraş merkezli depremlerin etkisi altında Kilis ilinde hasar dereceleri farklı olan konak ve cami gibi tarihi yapı örnekleri incelenmiştir. Tarihi ve kültürel mirasın yok olmasında en önemli etkilerin başında gelen depremlere karşı alınabilecek yapı koruma önlemleri konusunda öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Deprem, Kahramanmaraş, Kilis, Tarihi ve Kültürel Yapı, Güçlendirme.

ABSTRACT

According to historical earthquake research data, it is known that Kahramanmaraş and the surrounding provinces were exposed to extremely destructive earthquakes. The earthquakes dated February 6, 2023 occurred in the junction area of three tectonically critical plates called the "Kahramanmaraş Triple Joint" of the Eastern Anatolian Fault. Recent earthquakes show that reinforcement projects in historical structures are more important than restoration in terms of protecting historical heritage. It is very important that the reinforcement and restoration projects of these works, which are the common heritage of human history, are both original and robust. In this study, examples of historical structures such as mansions and mosques, with different degrees of damage in Kilis province under the influence of earthquakes centered in Kahramanmaraş were examined. Suggestions were presented on the structural protection measures that can be taken against earthquakes, which are among the most important effects in the destruction of historical and cultural heritage.

Keywords: Earthquake, Kahramanmaraş, Kilis, Historical and Cultural Structure, Strengthening.

1. GİRİŞ

Yerküre ölçeğinde deprem enerjisinin çok yüksek olduğu, Senozoyikte orojenik faaliyetin yoğunlaştığı, Alp-Himalaya Deprem Kuşağı içerisinde bulunan ve önemli fay hatlarının geçtiği Anadolu toprakları tarih boyunca yıkıcı depremlerin odağında olmuştur. Özellikle Neotektonik yapıların güncel izi olarak Pliyosende ortaya çıkan Kuzey Anadolu Fayı ve Doğu Anadolu Fayı oldukça önemlidir. Doğal afetler içerisinde çoğunlukla depremler kültürel miras yapılarının zarar görmesi veya yok olmasında önemli rol oynamaktadır.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Hatay-Maraş oluşu ile Fırat Nehri arasında bulunan Gaziantep Platosu'nun güneybatısında Türkiye-Suriye sınırında bulunan Kilis ili 1.521 km² yüzölçümüne sahiptir. Coğrafi konumu Akdeniz ve Güneydoğu bölgelerinin geçiş zonu üzerinde bulunmaktadır. Kilis ili sınırları güneyde Türkiye-Suriye sınır, batı ve kuzey batıda Gaziantep-İslahiye, kuzey ve kuzeydoğuda Gaziantep merkez ve doğuda Gaziantep-Oğuzeli ilçeleriyle çevrilmiştir (Anonim, 1997).

Kilis ilinde stratigrafik olarak en yaşlıdan gence doğru Kretase yaşlı Hasanke Formasyonu, Bozova Formasyonu, Karadut Karmaşığı, Kocalı Karmaşığı ve Germav Formasyonu; Tersiyer yaşlı Beşenli, Cengin, Aslansuyu, Ardıcıltepe Formasyonları, Midyat grubu (Gaziantep ve Fırat Formasyonları), Selmo Formasyonu ve Yavuzeli Bazaltı yüzeylenmektedir. Kilis ilini içeren önemli tektonik hatlar içinde normal faylar, bindirme ve makaslama fayları ayrıca büyük açılma çatlakları oluşmuştur. Bölge tektonizması sol yönlü doğrultu atımlı Doğu Anadolu Fay Zonu ve ters fay karakterli Güneydoğu Anadolu Bindirme Kuşağı (Bitlis-Zagros Kenet Kuşağı) olarak görülmektedir. Lice ve Adıyaman Fay Zonu, Bozova ve Kalecik Fayları gibi bölgedeki tüm fay hatları bu tektonizmaya bağlı olarak gelişmiştir. Kilis il merkezi 3. derece deprem kuşağında yer almaktadır aynı zamanda Doğu Anadolu Fay sisteminin etkisinde Türkiye'nin en büyük diri fayı olan Kömürler-İslahiye-Hatay istikametinden geçen Karlıova-Ceyhan, Andırın-Türkoğlu ve Hazar Gölü segmenti olarak 3 adet sismik boşluk yer almaktadır. Bu sismik boşluklar üzerinde son yüzyılda büyük depremler oluşmaması bölgenin tektonik önemine dikkat çekmektedir. Kilis ilinde Doğu Anadolu Fay Zonunda oluşacak bir depremde Musabeyli ilçesi, Merkez-Öncüpınar mahallesi, Söğütlüdere ve Elbeyli ilçesinin alüvyon birimlerinde en fazla zarar olacağı düşünülmektedir (Anonim, 2014).

Kilis ilinde 1738, 1807 ve 1820 yıllarında oluşan büyük depremler içinde 1820 yılındaki deprem en şiddetlisi olup, günlerce devam etmiş, çok sayıda bina yıkılmış ve evlerin kuyularından sular fişkırmıştır. Bu depremde Kadı cami kısmen yıkılmış ve sonrasında onarım yapılmıştır. Ulu Cami'nin minaresi de 1807 yılındaki depremde hasar görmüş ve 1809 yılında tamir edilmiştir (Dündar, 1999).

Tarihi yapı; taş, tuğla, kerpiç, ahşap gibi geleneksel yapı malzemeleri inşa edilmiş evler, ahşap ve kargir camiler, kaleler, köprüler, medreseler, kervansaraylar, tekkeler gibi tarihi kentleri oluşturan yapılardır. Tarihi eserleri koruma yasasına göre 19. yüzyıl sonuna kadar yapılmış olan binalar tarihi olarak kabul edilir ve koruma altına alınırlar. Tarihi yapılarda kullanılan yapı malzemeleri ve taşıyıcı sistemler oldukça farklıdır. Bu nedenle düşey ve yatay kuvvetlerin etkisinde kalan tarihi yapıların modelleme ve analizi oldukça karmaşıktır. Genellikle modellemede gerekli olan çizimler bulunmadığından öncelikle taşıyıcı sistemin ve elemanlarının mevcut durumunu yansıtan rölöve çizimlerinin oluşturulması gerekmektedir. Tarihi yapılarda güçlendirmenin ana amacı, tarihi yapının yapısal sisteminin ve mimari özelliklerinin korunmasıdır. Deprem sonucu tarihi yapılarda, hafif hasar görenlerin, tadilat ve tamirat yapılması; esaslı onarıma ihtiyaç duyulanlarda, rölöve, restitüsyon, restorasyon projelerinin hazırlanması; ağır hasarlı ve yıkılma tehlikesi olanların boşaltılması gerekmektedir (Anonim, 2017).

Kilis evleri mimari tarz olarak genellikle konak tipi ve avlulu evler olarak iki farklı şekilde inşa edilmiştir. Konak tipi evler zamanında buralarda oturanların sosyo-ekonomik durumlarına bağlı

olarak şehrin belirli alanlarında yoğunlaşmıştır. İki katlı olan konak tipi evlerde katlar arası bağlantılar iç merdiven yapısı kullanılmıştır. Dış cephelerde uygulanan plaster kabartmalar ve keskin yivler evlere ayrı bir görünüm kazandırmaktadır. Bu evlerde çoğunda haremlik ve selamlık olarak iki farklı girişlerinin olduğu görülmektedir. Yapı malzemesi olarak Havara (yumuşak kireçtaşı) taş, topak taş, bazalt (karataş), keymih (sert kireçtaşı), minare kayası, beyaz mermer, kırmızı mermer ve doğadan toplanan bazı renkli taşlar kullanılmıştır. Taşıyıcı giriş olarak tavanlarda kavak ve kamalak ağacı kullanılmıştır. Cumbaların dış yüzeyleri Bağdadi tekniği ile çinko veya saç levhalarla kaplanmıştır (Savaşçioğlu, 2008).

Kilis'in özellikle ilmi ve mantık müesseseleri, cami ve ziyaretgahları İslam dünyasında önemli bir yeri olduğuna işaret etmektedir. Ulu Cami Hicret'in 110. yılında (732) yapılmış olup, Emeviler döneminde Kilis'in önemli bir merkez olduğunu göstermektedir (Özalp, 1966). Hicri 790 tarihinde bir defa tamir edildiği rivayet edilmesi bilgisi de Ulu Cami'nin çok eski bir tarihte inşa edilmiş olduğunu düşündürmektedir. Yalnız Katrancı Caminin 865 tarihinde inşa edildiğine dair evkaf dairesinde bir kayıt haricinde, Kilisdeki camilerin çoğu Hicri 900 tarihinden sonra yapılmıştır. (Anonim, 1932).

Kilis ilinde 6 Şubat 2023 tarihinde sırasıyla; Kahramanmaraş-Pazarcık (Mw7.7), Gaziantep-Nurdağı (Mw6.4), Gaziantep-İslahiye (Mw6.5), Kahramanmaraş-Elbistan (Mw7.6), 20 Şubat 2023 tarihinde sırasıyla; Hatay-Defne (Mw6.4) ve Hatay-Samandağ (Mw5.8) depremleri ve sonrasında çok sayıda artçı depremler sonucunda tarihi ve kültürel yapılarda çeşitli hasarlar oluşmuştur. Güncel depremlere bağlı tüm bu hasarlar, tarihi yapıların hasar mekanizmalarını disiplinler arası ve titizlikle analiz etmenin önemine dikkat çekmektedir. Uzun yıllar bakımı yapılmayan tarihi yapılarda deprem hasarlarının daha ağır olduğu görülmektedir. Bu nedenle kültür varlıklarının düzenli bakımlarının yapılması, doğal afetlere karşı korunmasına ve gelecek kuşaklara bu mirasın aktarılmasına önemli katkı sağlamaktadır.

2. TARİHİ KONAK VE CAMİLER

Kilis ilinde güncel depremlerden etkilenen inceleme sahasında merkezde iki tane tarihi konak; günümüze ulaşan cami ve mescitlerden Ulu Cami (Cami-i Kebir), Muallak Cami (Hasan Bey Cami), Akcurun Cami; Cumhuriyet döneminde yapılan restorasyon ve güçlendirmeler sonucunda orijinal şekillerini kaybeden camilerden ise Tabakhane Cami örnekleri seçilmiştir. Kahramanmaraş merkezli depremlere bağlı farklı derecelerde hasar görmüş bu tarihi yapıların konumları, hangi dönemde yapıldığı, yapı mimari özellikleri, kullanılan yapı malzemeleri gibi bilgileri verildikten sonra hasar derecesinin sınıflandırılması sonrasında onarım ve güçlendirme gereksinimleri değerlendirilmiştir. Bu yapılarda güncel depremlere bağlı genellikle kagir duvarlarda düzlem dışı davranışa bağlı hasarlar; tonoz, kubbe ve kemer gibi elemanlarda hasarlar; camilerde minare külahının, peteğinin veya gövdesinin devrilmesi şeklinde hasarlar ön plana çıkmaktadır.

Tarihi konaklar ve camiler yapısal olarak genellikle sağlam ve dayanıklı olduğu için depremlere karşı korumalıdır. Aynı zamanda bu yapıların taşıyıcı elemanlarının inşasında kullanılan yüksek kalitede taş, tuğla, ahşap benzeri doğal malzemeler uzun ömürlü olmasını sağlar. Bu yapılarda düzenli onarım ve güçlendirme yapıldığı takdirde depremde zarar görme riski daha da azalmaktadır. Ancak yapı malzemelerinin yıpranmasına bağlı yapısal zayıflıklar nedeniyle hasarlar oluşabilir.

Kilis ilinde taş, ahşap işçiliğinin örneklerini yansıtan geniş avlulu tarihi konaklar ve camiler Osmanlı mimarisinin önemli bir kültürel mirasını oluşturmaktadır. Bu yapıların sürekliliği için projelerin geliştirilmesi, tarihi dokunun korunması ve özellikle deprem gibi afetler sonucunda yok olmadan gelecek kuşaklara taşınması için önlemlerin alınması gerekmektedir.

2.1.1. Hafif Hasarlı Konak

Keçikoğlu Ömer Ağa Konağının konumu, Kilis Merkez Hakverdi Sokak Akcurun Caddesi No: 13 adresinde bulunmaktadır.

Tarihi bir konak yapısal tasarım açısından modern yapılardan farklılık göstermektedir. Tarihi konakların yapısal tasarımı, inşa edildiği dönemdeki teknoloji ve mimari anlayışını yansıtmaktadır. Bu konakların yapımında kullanılan malzemeler dayanıklı olmasına rağmen deprem etkisiyle taşların çatlaması, yerinden ayrılması veya oynamasıyla Şekil 1a ve Şekil 1b'de görüldüğü gibi hafif hasar oluşmuştur.

Şekil 1a. Keçikoğlu Ömer Ağa Konağı

Şekil 1b. Keçikoğlu Ömer Ağa Konağı

Tarihi bir konakta hafif hasar oluşması; yapısal tasarım uygunluğu, kullanılan yapı malzemeleri ve deprem şiddeti gibi birçok faktöre bağlıdır. Hafif hasarlı tarihi konakta hasar tespiti yapılarak sonrasında planlanan onarımlar, konakta meydana gelen hasarın büyüklüğü ve hasarın türüne bağlı

olarak değişebilir. Bu tarihi konağın onarım süreci ise, yapısal tasarımı ve orijinal mimarisi korunarak yer değiştiren taşların yerlerine yerleştirilmesini kapsamaktadır.

2.1.2. Ağır Hasarlı Konak

Bu tarihi konak, tarihi evlerin bulunduğu bir alan olan Kilis Merkez Aşit Mahallesi Salih Efendi 1 Sokak adresinde bulunmaktadır.

Tarihi evlerin düzenli bakım ve onarım ihtiyacı vardır. Aksi halde bu evlerde ciddi yapısal sorunlar meydana gelebilir ve ağır hasar oluşabilir. Deprem şiddetinin yüksek olması evlerin daha fazla hasar görmesine ve hatta yıkılmasına neden olabilir. Tarihi evlerin bulunduğu bir sokakta depremden dolayı ağır hasar alan yapı sayısının artması, onarım sürecinin daha maliyetli, uzun ve zor olmasına neden olmaktadır. Öncelikle tarihi konakta hasar tespiti sonucunda kemer yapılarında taşların kırıldığı ve dağıldığı Şekil 2a görülmektedir.

Şekil 2a. Salih Efendi 1 Sokak adresindeki konak

Şekil 2b. Salih Efendi 1 Sokak adresindeki konak

Ayrıca tarihi konaktaki hasar derecesinin kagir duvarların düzem dışı davranışına bağlı ağır hasar olduğu Şekil 2b'de görülmektedir. Ağır hasarlı konağın restorasyon sürecinde, tarihi dokusunun korunması ve aslına uygun yapı malzemelerinin tercih edilmesi oldukça önemlidir. Ağır hasarlı yapının tamamen veya kısmen yıkılmış olması durumunda, tarihi yapının eski dönemlerdeki kayıtlarından elde edilen orijinal mimarisini yansıtan planları, fotoğrafları veya diğer belgeler kullanılabilir.

2.1.3. Ağır Hasarlı Cami

Ulu Cami (Cami-i Kebir) Nurettin, Eşref Kastelli Sok. No:28 adresinde bulunmaktadır.

İlk yapım yılı bilinmeyen Kilis'in en eski ve en büyük bu tarihi camisinin Osmanlı döneminde çok fazla onarım ve güçlendirme yapıldığı halde, orijinal planında büyük değişim olmamıştır (Anonim, 1999). Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından 2016 yılında onarılmıştır (Anonim, 2024a). Yapı malzemesi olarak tarihi cami avlusunun batısındaki üç hücrenin avluya bakan cephelerinde muntazam sarı kesme taşlar, kare planlı olan kaidesinde kirli sarı ve siyah muntazam kesme taşlar kullanılmıştır (Anonim, 1999).

Deprem kaynaklı tarihi camilerin hasar alma nedenleri, genellikle caminin yapısına ve malzemesine bağlıdır. Tarihi caminin sarı kesme taş kullanılarak üretilen kemer ve tonoz yapı elemanlarında Şekil 3a'da görüldüğü gibi depreme bağlı çatlaklar oluşmuştur.

Şekil 3a. Ulu Cami

Yapısal analiz ve görsel incelemelerle ağır hasarlı olduğu tespit edilen tarihi caminin şadırvan ve avludaki hücreler restorasyon öncesinde Şekil 3b 'de görüldüğü gibi güvenlik önlemleri olarak desteklerle koruma altına alınmıştır.

Şekil 3b. Ulu Cami

Ayrıca tarihi caminin sarı kesme taş minaresinin kürsü, pabuç ve külah kısmında hasar olduğu Şekil 3c'de görülmektedir.

Şekil 3c. Ulu Cami

Hasarlı tarihi caminin yapısal özelliklerine uygun bir restorasyon projesi hazırlanarak, hasarlı bölgelerin onarımı özel dolgu malzemeleri, sıvalar, taşlar ve diğer yapı malzemeleri kullanılarak, caminin tarihi dokusu yeniden kazandırılmalıdır.

2.1.4. Ağır Hasarlı Cami

Muallak Cami (Hasan Bey Cami) Meşetlik Mahallesi Dedeğa Sokak No:3 adresinde bulunmaktadır.

Yapı malzemesi olarak Kilis'te iki katlı olarak yapılmış tek camide muntazam kesme taş, batıdaki portalın kapı açıklığı kemerinde ve sövelerinde beyaz ve siyah muntazam kesme taş sıralı kullanılmıştır (Anonim, 1999).

Tarihi camilerde deprem hasarları caminin yapısal özelliklerine, yapımında kullanılan malzemelere, depremin şiddeti ve süresi gibi faktörlere bağlı oluşabilir. Ayrıca tarihi caminin daha önce restorasyon geçirmesi deprem hasarlarının azaltılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Tarihi caminin kemer yapısındaki taşlarda Şekil 4a ve Şekil 4b'de çatlaklar görülmektedir.

Şekil 4a. Muallak Cami

Şekil 4b. Muallak Cami

Ayrıca Şekil 4c'de tarihi caminin harim duvarlarındaki kagir elemanlarda düşey ayrılmalar görülmektedir. Caminin minaresinin külah ve petek kısmı yıkılmış, şerefesinde de kırılmalar olmuştur.

Şekil 4c. Muallak Cami

Öncelikle bu şekilde ağır hasar gören tarihi caminin hasar tespiti görsel incelemelerle ve yapısal analizlerle yapılmalıdır. Ağır hasarlı camilerde güvenlik için geçici destek uygulamalarının yapılması yerinde olacaktır. Hasarlı caminin onarımı için bir restorasyon projesi hazırlanır ve caminin aslı korunarak proje uygulanır. Hasarlı bölgelerin onarımı, genellikle özel dolgu malzemeleri, sıvalar, taşlar, tuğlalar ve diğer yapı malzemeleri kullanılarak gerçekleştirilir. Onarım işlemi tamamlandıktan sonra caminin mimari stiline ve kullanım amacına bağlı olarak boyama işlemi yapılmalıdır.

2.1.5. Yıkık Cami

Akcurun Camisi Hakverdi Mahallesi Akcurun Caddesi No 38 adresinde bulunmaktadır.

Tarihi caminin kesin yapılış tarihi bilinmemekle birlikte minaresinin inşa kitabesine göre 1583 yılında yaptırıldığı bildirilmektedir (Anonim, 2024a). Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından 2010 yılında caminin restorasyonu yaptırılmıştır (Anonim, 2024b). Tarihi caminin kuzey ve batı yönünden iki kapıdan girilen avlusunda medrese hücreleri doğu ve kuzeyinde, dükkanlar ise batısında bulunmaktadır. Avluda bulunan üç hücre doğuda yer almaktadır. Avlunun doğu ve batısında hücrelerin avluya bakan cephelerinde muntazam kesme taş, arka cephelerinde ise gayri muntazam taş kullanılmıştır. Tamamen muntazam kesme taştan yapılmış minarenin çokgen hafif kalın gövdesi pabuç üzerinde yükselmektedir (Anonim, 1999).

Tarihi camilerin düzenli bakım ve onarımları yapılmamışsa, yapısal sorunlar meydana gelebilir ve deprem sırasında yıkılma riski artar. Tarihi caminin kubbe ve çatı altındaki kagir duvarların çöktüğü Şekil 5a ve Şekil 5b'de görülmektedir.

Şekil 5a. Akcurun Cami

Şekil 5b. Akcurun Cami

Ayrıca cami minaresinin külah ve petek kısmı yıkılmış, şerefesinde de kırılmalar olduğu Şekil 5c 'de görülmektedir.

Şekil 5c. Akcurun Cami

Tarihi bir caminin yıkılması durumunda hasar tespiti sonrasında hızlı bir şekilde gerekli güvenlik önlemleri alındıktan sonra restorasyon çalışmaları başlatılmalıdır. Sonrasında caminin restorasyon projesi detayında verilen gereken bölümleri tarihi dokusu korunarak yeniden inşa edilmesi gerekmektedir.

2.1.6. Yıkık Cami

Tabakhane Cami Tabakhane Mahallesi Salıhağa Çeşmesi Sokak No:2 adresinde bulunmaktadır.

Taihi Cami 1691 yılında inşa ettirilen minaresi dışında tüm özelliklerini yitirmiştir. Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından 2007 yılında restorasyonu yapılmıştır (Anonim, 2024a). Tamamen kesme muntazam taşlardan yapılmış minarenin kaidesi kare planlı olup köşeleri pahlıdır (Anonim, 1999).

Tarihi caminin kubbe, kemer, çatı altındaki ve hücre giriş kagir duvarlarının önemli ölçüde yıkıldığı Şekil 6b, Şekil 6c, Şekil 6 'da ayrıca minaresinin Şekil 6a'da tamamen yıkıldığı görülmektedir.

Şekil 6a. Tabakhane Cami

Şekil 6b. Tabakhane Camii

Şekil 6c. Tabakhane Camii

Şekil 6d. Tabakhane Cami

Yıkık tarihi camilerde restorasyon çalışmaları, caminin yapısal özellikleri ve hasarın türüne göre değişmektedir. Örneğin, çatı veya duvarların yeniden aslına uygun bir şekilde inşa edilmesi gerekmektedir. Ayrıca, cami içindeki süslemeler gibi detay malzemeler de hasar görmüş ise onların da onarımı gerekmektedir. Bu nedenle restorasyon çalışmalarının uzman kişiler tarafından yürütülmesi tarihi caminin kültürel mirasının korunması açısından önemlidir.

3. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kilis ilinde 2023 yılında meydana gelen güncel depremler sonucunda çok sayıda tarihi yapı ciddi hasara uğramıştır. Bu kapsamda farklı hasar derecelerine sahip seçilen tarihi konak ve camilerin genel özellikleri belirtilmiş, deprem hasarlarının nedeni belirlenmiş sonrasında güçlendirme ve restorasyon gereksinimleri değerlendirilmiştir.

Depremlerin etkisi altında kalan incelenen tarihi konak ve camilerde genellikle kagir duvarlarda; düzlem dışı davranışa bağlı hasarlar ya da kagir duvarların özelliği, örgü biçimi ve bağlayıcı harcın niteliğinden kaynaklı duvarların ayrılmasına bağlı hasarlar, tonoz, kubbe ve kemer gibi elemanlarda; yatay deprem kuvvetlerine karşı koyabilecek ve gergi sistemleri ile desteklenmiş kagir yapının olmaması, minarelerde ise; külâh, petek, şerefe ve gövdenin yıkılması şeklinde hasarlar olduğu görülmüştür. Orta ve ağır hasarlı tarihi yapılarda bu hasarların birçoğu aynı anda oluşmaktadır ancak yıkılan yapıların hasar mekanizmalarını analiz etmek oldukça karmaşıktır.

Tarihi ve kültürel yapıların depremden etkilenmesi sonucunda öncelikle mevcut durumun tespit edilerek hasara neden olan unsurlar araştırıldıktan sonra en uygun güçlendirme ve restorasyon projesinin ortaya konulması gerekmektedir. Restorasyon bir anıtın sadece biçimini değil, malzemesini ve varlığını da korumakla görevlidir (Eskici, 2007). Tarihi yapıların restorasyon projeleri basit bir onarımdan ibaret olmadığı için disiplinler arası değerlendirilerek alanında uzman kişilerce yapılması gerekmektedir.

Anadolu toprakları tarih boyunca çeşitli uygarlıkların merkezi olmuş ve bu dönemlere ait çok sayıda tarihi esere ev sahipliği yapmıştır. Anadolu'nun Dünyadaki önemli deprem kuşakları içerisinde olması ve plansız kentleşme gibi nedenlerle bu eserler ciddi şekilde hasarlar görmüştür. Tarihi yapıların restorasyon projelerine kapsamlı arkeoloji ve tarih araştırmaları önemli ışık tutmaktadır. Sonrasında bu restorasyon projesinin başarısı ise aslına uygun malzeme seçimi ve

kusursuz yapı tekniklerinin kullanılmasına bağlıdır. Sonuç olarak tarihi ve kültürel varlıkların korunması, ulusal ve uluslararası restorasyon kurallarına göre onarımlarının yapılması ve bu şekilde mirasın gelecek kuşaklara aktarılması son derece önemlidir.

4. KAYNAKLAR

- Anonim, (1932). Kilis Tarihi, Kilis cumhuriyet kütüphanesi sahibi Osman Vehbi, İstanbul.
- Anonim, (1997). Kilis İli 2021 Yılı Çevre Durum Raporu, Türkiye Cumhuriyeti Kilis Valiliği Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. Ankara.
- Anonim, (1999). Kilis'teki Osmanlı Devri Mimari Eserleri. Kültür Bakanlığı Yayınları, Osmanlı Eserleri Dizisi, ISBN:975-17-2134-2, Ankara.
- Anonim, (2014). T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tapu Ve Kadastro Genel Müdürlüğü Kadastro Modernizasyon Projesi Kilis Hizmet Binası Yapımı Çevresel Yönetim Çerçevesi Çevre Yönetim Planı, Sgs Supervise Gözetme Etüd Kontrol Servisleri. A.Ş., Ankara.
- Anonim, (2017). Tarihi Yapılar İçin Deprem Risklerinin Yönetimi Kılavuzu, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Anonim, (2024a). <http://www.kilis.gov.tr/tarihi-camiler>, Erişim tarihi: 27.10.2024.
- Anonim, (2024b). <https://www.kilispostasi.com/akcurun-camii-ve-tarihteki-yeri/1217608>, Erişim tarihi: 27.10.2024.
- Dündar, A. (1999). Kilis'teki Osmanlı Devri Mimari Eserleri, Kültür Bakanlığı Yayınları, ISBN:975-17-2134-2, Ankara.
- Eskici, B. (2007). Mimari Onarımlarda Malzeme Kullanımı ve Yöntem Sorunları, Tarihi Eserlerin Güçlendirilmesi ve Geleceğe Güvenle Devredilmesi Sempozyumu, Ankara.
- Özalp, M. H. (1966). Tarihte Kilis, Gaziantep Kültür, Fikir ve Sanat Dergisi, C.IX, Gaziantep
- Savaşçioğlu, R. (2008). Tarihi Kilis Evleri, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.